Riktlinje hot, våld och trakasserier mot förtroendevalda

GÄLLER FÖR VERKSAMHET
Politik
GODKÄNT DATUM
2024-02-22
DOKUMENT-ID
ARBGRP583-382524020-354
ANSVARIG
Per Wågström
VERSION
4.0
UPPRÄTTAD AV
Anders Blomqvist

Innehållsförteckning

Riktlinje hot, våld och trakasserier mot förtroendevalda 1

Inledning 3

Omfattning 4

Syfte 4

Mål 4

Otillåten påverkan 4

Ansvarsfördelning och riktlinjernas efterlevnad 5

Revidering av riktlinjerna 6

Förebyggande arbete mot hot, våld och allvarliga trakasserier mot förtroendevalda 7

Exempel på förebyggande åtgärder för envar 7

Resor 7

Personliga uppgifter 7

Hemmet 8

Elektronisk utrustning 8

Viktiga telefonnummer 8

Rutin vid hot, våld och allvarliga trakasserier mot förtroendevald 9

Polisanmälan 9

Egna åtgärder om du utsätts 9

Exempel på skydd och stöd för utsatta 11

Rutin vid hot mot offentligt sammanträde 12

Beslut om säkerhetskontroll 12

Genomförande av säkerhetskontroll 12

Checklista - offentliga sammanträden 13

Riskfaktorer 13

Före mötet (planering): 13

Mall för incidentrapportering 14

Inledning

Region Norrbotten är en politiskt styrd organisation och har därmed ett särskilt ansvar att skydda och bejaka de demokratiska värden som organisationen vilar på.

SKR har genomfört en enkätundersökning hos samtliga 310 medlemmar för att följa hur det systematiska arbetet med att hantera hot och hat mot förtroendevalda har utvecklats. Resultatet stärker SKR:s bild att det förebyggande arbetet behöver utvecklas och att ansvaret behöver tydliggöras.

I 60 procent av kommunerna och 78 procent av regionerna finns ett beslutat styrande dokument angående hot, hat och våld mot förtroendevalda.

I 51 procent av kommunerna och 75 procent av regionerna finns beslut angående vilket ansvar som kommun eller region ska ta för de förtroendevaldas trygghet inom ramen för sitt demokratiska uppdrag.

Det är 48 procent av kommunerna och 67 procent av regionerna som har fattat ett beslut om att införa ett förebyggande system, och 54 procent av kommunerna och 94 procent av regionerna som har ett beslut om ett omhändertagande system.

Undersökningen visar att hot eller påhopp i sociala medier är den vanligaste formen av utsatthet men att utsattheten sker även muntligen via direktkontakt, telefon eller e-post. De förtroendevalda som löper en högre risk att utsättas för en incident är förtroendevalda med stor synlighet i sociala medier, yngre politiker, politiker med utländsk bakgrund, heltidspolitiker, ordförande i de olika nämnderna samt ledamöter tillhörande vissa partier.

Region Norrbotten genomförde i juni 2024 en egen enkätundersökning bland regionens förtroendevalda för att få en bild av hur deras utsatthet såg ut. Svaren visade att ca sju procent av de svarande hade blivit utsatta för hot och två procent för våld, skadegörelse eller stöld. När det gällde hotfullt brev, e-post eller sms så uppgav två procent av de svarande att de utsatts för det. Hot/påhopp via sociala medier hade nio procent av de svarande angett att de utsatts för. Nästan 37 procent av de svarande angav att de inte visste vart de skulle vända sig för att få hjälp om de blivit utsatta.

Region Norrbotten ska präglas av demokrati, rättssäkerhet och effektivitet. Hot och våld riktat mot förtroendevalda samt mot offentliga sammanträden innebär ett allvarligt hot mot dessa grundläggande principer och den demokratiska beslutsprocessen riskerar att störas.

Omfattning

Dessa riktlinjer tillämpas vid olika former av hot, våld och allvarliga trakasserier mot förtroendevalda i Region Norrbotten med koppling till deras offentliga uppdrag. Riktlinjerna omfattar även hot och våld riktat mot förtroendevalda i samband med offentliga sammanträden. Riktlinjer vid hot, våld och trakasserier mot anställda i Region Norrbotten hanteras i särskild rutin.

Syfte

Riktlinjerna ska utgöra ett stöd och en vägledning för regionens förtroendevalda i syfte att öka tryggheten vid utförande av sina offentliga förtroendeuppdrag.

Region Norrbotten verkar genom dessa riktlinjer för att förtroendevalda, genom hot, våld eller allvarliga trakasserier inte ska kunna påverkas i sin roll som beslutsfattare. Uppdraget som förtroendevald ska kunna genomföras utan inskränkningar samt med en godtagbar känsla av trygghet och säkerhet.

Rutin vid hotfulla eller våldsamma situationer vid offentliga politiska sammanträden i Region Norrbotten ska också finnas för att förebygga liknande situationer.

Mål

Målet med riktlinjerna är att förtroendevalda som utsätts:

- ska kunna utföra sitt uppdrag utan inskränkningar
- ska känna godtagbar trygghet och säkerhet i sitt uppdrag
- inte ska påverkas i sitt beslutsfattande.

Otillåten påverkan

Ett samlingsnamn för hot, våld och trakasserier är otillåten påverkan. Med otillåten påverkan avses allvarliga trakasserier och hot samt våldssituationer mot person eller egendom som riskerar att påverka den enskildes beslut etc. vilket i förlängningen kan utgöra ett hot mot demokratin. Hotet som riktas kan även omfatta andra personer, djur eller föremål som har stor betydelse för den som hotas.

Otillåten påverkan kan handla om påtryckningar som:

- trakasserier som exempelvis kränkning, ofredande eller subtila ”hot”
- hot som exempelvis utpressning eller uttryck som medför att den hotade personen fruktar för sin egen eller någon annans säkerhet, eller egendom
- fysiskt våld mot person eller egendom
- korruption i form av otillbörliga erbjudanden av olika slag.

Det kan ibland vara svårt att avgöra om och vad man utsatts för då vissa hot är subtila och tvetydiga. Trakasserier är en form av påverkan som inte alltid är straffbar men kan i vissa situationer betraktas som ofredande, olaga förföl-

jelse eller fridskränkningsbrott. För att hotet ska vara brottsligt i laglig mening måste den som blir utsatt, uppfatta hotet som allvarligt.

Ansvarsfördelning och riktlinjernas efterlevnad

Förtroendevalda är inte formellt anställda i regionen och omfattas inte av arbetsmiljölagstiftningen såsom anställda gör. Det är upp till partierna och den politiska församlingen att ta ansvar för sina förtroendevalda.

I Region Norrbotten har regionfullmäktige ett övergripande ansvar för regionens arbete mot hot, våld och allvarliga trakasserier mot förtroendevalda. Regionfullmäktiges ordförande är formellt säkerhetsansvarig inom den politiska församlingen. Den lokala polisen har huvudansvaret för personskydd av förtroendevalda i regionen.

Säkerhetsansvarig (regionfullmäktiges ordförande) är kontaktperson vid hot, våld och allvarliga trakasserier mot förtroendevalda. Säkerhetsansvarig samråder med regionens säkerhetschef rörande riskbedömning, beslut och åtgärder.

Säkerhetsansvarig kan även samråda med partiets gruppledare, eller annan av denne utsedd kontaktperson i partiet, under förutsättning att den som utsatts för hot, våld eller allvarliga trakasserier gett sitt tillstånd till detta. Varje enskild förtroendevald har ansvar för att rapportera eventuella incidenter till säkerhetsansvarig.

Säkerhetsansvarig ansvar för att alla inrapporterade incidenter och åtgärder dokumenteras.

Säkerhetsansvarig ansvarar för eventuell information internt till berörda förtroendevalda samt för eventuella kontakter med media vid händelser rörande hot, våld och allvarliga trakasserier mot förtroendevalda

Säkerhetschefen ser till att kontaktvägar finns upprättade mellan Region Norrbotten och berörda organisationer och myndigheter.

Det rekommenderas varje politiskt parti att ha ett eget förebyggande säkerhetsarbete och enligt denna riktlinje hantera hot, våld och allvarliga trakasserier mot förtroendevalda samt bära medföljande kostnader för detta.

I samband med offentliga sammanträden ansvarar sammanträdets ordförande för hotbildsbedömning och beslut om säkerhetskontroll i samråd med polisen vid misstanke om fara för någons liv, hälsa eller frihet eller för omfattande förstörelse av egendom[1].

[1] Lag (2010:294) om säkerhetskontroll vid offentliga sammanträden i kommuner och landsting

Revidering av riktlinjerna

Riktlinjer vid hot, våld och allvarliga trakasserier mot förtroendevalda granskas och revideras årligen. Ansvarig för att detta sker är säkerhetschef och kanslichef. Samråd sker med regionfullmäktiges ordförande. Tillhörande bilagor kan vid behov omarbetas fortlöpande av kommunens risksamordningsfunktion.

Förebyggande arbete mot hot, våld och allvarliga trakasserier mot förtroendevalda

Det rekommenderas varje politiskt parti att ha ett eget förebyggande säkerhetsarbete och hantera hot, våld och allvarliga trakasserier mot förtroendevalda samt bära medföljande kostnader för detta.

Säkerhetschefen och kanslichefen koordinerar/administrerar på uppdrag av regionfullmäktiges ordförande förebyggande utbildningar, information och rådgivning till förtroendevalda i säkerhetsfrågor enligt denna riktlinje.

Under varje mandatperiod ska någon form av utbildning/information erbjudas samtliga förtroendevalda kring säkerhetsfrågor kopplat till hot, våld och allvarliga trakasserier. Särskilt ska information och utbildning för samtliga nyvalda förtroendevalda prioriteras. En lokal trygghetsundersökning bland Region Norrbottens förtroendevalda ska genomföras en gång per mandatperiod.

Exempel på förebyggande åtgärder för envar

Resor

- Riskbedöm möten
    - Är det känsliga frågor som ska debatteras/beslutas?
    - Är platsen för mötet tidigare känd för att vara utsatt?
- Resor i allmänhet
    - Avslöja inte resmål i förväg på exempelvis sociala medier, men berätta gärna om resan i efterhand.

Personliga uppgifter

- Kontrollera var uppgifter om dig själv finns att tillgå via nätet
    - Googla dig själv och begär rensning från webb-sidor där mycket personlig information finns, och så är möjligt. Alla sidor erbjuder inte rensning av information.
    - Gör personliga konton på sociala medier säkrare genom att begränsa behörigheten eller radera känslig personlig information.
    - Säkerställ att inloggningar till sociala medier har hög säkerhet genom att välja en kod som är svår att bryta för annan.
        - Tips är att använda en mening där versaler används för ord som normalt har detta och gemener för resten. Ex: ”Jag heter Kalle och äter 3 bananer per vecka”. *Koden blir: JhKoä3bpv.*

Hemmet

- Se över hur skalskydd är utformat
    - Kan du se vem som finns utanför dörren innan du öppnar genom att titta ut genom fönster eller titthål i dörren?
    - Försök att göra fastigheten så insynsskyddad som möjligt.
    - För att undvika farlig post så bör posten lämnas i postlåda utanför fastigheten och inte genom dörrinkast. Prata med din fastighetsägare om möjligheter att placera brevlåda utanför dörren om så inte finns.
    - Kan ett larm på fastigheten öka säkerheten? Hemlarm har oftast flera funktioner som gör att bostaden kan vara inbrottslarmad vid frånvaro och skalskyddad vid närvaro.

Elektronisk utrustning

- Kontrollera vad som kopieras upp i ”molnet” från din dator eller mobiltelefon. Undvik att personliga uppgifter, anteckningar, kontakter säkerhetskopieras.
- Använd säkra lösenord för inloggning i elektronisk utrustning för att försvåra åtkomst till uppgifter om utrustningen tappas bort.
- Kontrollera att elektronisk utrustning har allmänt namn vid inloggning på allmänna nätverk (ex. flygplatser, köpcentrum, etc.). Byt namn på mobiltelefonen från ex. Andersanderssonmobil till AAmobil.
- Tänk på att mobiltelefoner och datorer med högtalare och mikrofoner kan avlyssnas på distans. Undvik att prata om känsliga frågor med elektronisk utrustning i närheten.

Viktiga telefonnummer

Polisen, i akutfall: 112

Polisen, EJ akutfall: 114 14

Säkerhetsansvarige (regionfullmäktiges ordförande): 070-635 06 24

Tjänsteman i Beredskap, TiB, nås genom regionens växel dygnet runt: 0920-28 40 00

Säkerhetschef Region Norrbotten nås genom regionens växel under dagtid 0920-28 40 00

Rutin vid hot, våld och allvarliga trakasserier mot förtroendevald

Polisanmälan

Grundregeln är att brott ska polisanmälas och att polisen ska utreda dessa. Om någon blir utsatt för hot, våld eller allvarliga trakasserier är det därför viktigt att en polisanmälan görs. Det är alltid den som drabbats som avgör om en polisanmälan ska göras. En anmälan ger polisen betydligt större möjligheter att förhindra att gärningspersonen upprepar brott samt möjliggör att personen kan lagföras.

Det finns inget demokratibrott i Sverige men förtroendevalda har lagstadgad rätt att begära att polisanmälan blir åtkomstskyddad. Detta innebär att endast de tjänstemän hos polisen som är berörda och arbetar ärendet kan ta del av innehållet. Oavsett om anmälan begärs åtkomstskyddad eller inte så är det viktigt att vid polisanmälan uppge att det är förtroendevald person som är utsatt. Detta hjälper polisen att kartlägga problembilden i samhället.

Polisanmälan görs i första hand av säkerhetsansvarige (regionfullmäktiges ordförande) med hjälp av regionens säkerhetschef. Den utsatte kan förstås, om denne vill, själv polisanmäla incidenten.

Egna åtgärder om du utsätts

Generella akutåtgärder vid hot eller våldssituation

- larma snabbt 112, ropa på hjälp
- vid akutsamtal uppge vem du är, platsen, skador, hot, drabbade samt telefonnummer man når dig på
    - Installera om möjligt appen 112 och ge den tillgång till din platsinformation. När du ringer 112 från appen så ser SOS-alarm direkt din position och kan snabbare skicka hjälp.
- försök uppträd lugnt, lyssna utan att avbryta den som hotar, undvik motargument.
- Agera med lågaffektivt bemötande genom att bekräfta att du ser att personen är upprörd och be denne förklara varför så att du förstår varför hen är upprörd.
- försök uppmärksamma andra på situationen
- om hotet övergår till handling
    - ta skydd
    - ropa på hjälp
    - försök ta dig från platsen
    - nödvärn
- kontakta snarast anhörig och, om det är aktuellt, din arbetsplats
- kontakta säkerhetsansvarig (regionfullmäktiges ordförande). Om denne inte går att nå kan du kontakta din gruppledare eller regionens säkerhetschef.

Åtgärder vid hot eller allvarliga trakasserier via telefon

- försök att behålla lugnet, lyssna utan att avbryta den som hotar, undvik motargument
- var uppmärksam på vad som sägs och skriv ner det, be någon annan som finns i närheten att lyssna med, eller om du kan så spela in samtalet
- var uppmärksam på dialekt och om du kan avgöra ålder
- dokumentera klockslag och datum.

Åtgärder vid hot eller allvarliga trakasserier via e-post, sms eller sociala medier

- blir du hotad via Internet ta en så kallad skärmdump (print screen) och spara bilden
- spara e-postmeddelanden
- spara SMS
- kontakta säkerhetsansvarig (regionfullmäktiges ordförande). Om denne inte går att nå kan du kontakta regionens säkerhetschef.

Åtgärder vid misstänkta försändelser och föremål

- Post/föremål som levereras till ditt hem och eller arbete kan vara ett hot mot din säkerhet. Var särskilt uppmärksam på försändelser och föremål som avviker från det normala.
- Be den som levererar brev eller paket att visa legitimation
- Rör inte försändelser eller föremål som du inte känner igen
- Öppna inte brev eller paket om du är osäker på avsändaren
- Avlägsna människor från försändelsen eller föremålet så att ingen kan bli skadad.
- Förbered eventuell utrymning av lokalerna
- Larma Polisen, tel. 112
- Kontakta säkerhetsansvarig
- Vid misstanke att du fått farligt ämne på kroppen, skölj av dig och uppsök omedelbart sjukvård
- Notera tid, hur försändelsen levererats och vilka som hanterat denna
- Var extra uppmärksam om försändelsen
    - är ojämn sned och bucklig
    - är lätt/tung i förhållande till storleken
    - har handskriven textad adress
    - har olje- eller fettfläckar
    - har inskränkande text som ”Personligt” ”Får endast öppnas av” etcetera

- saknar returadress
- ger ljud ifrån sig.

Säkerhetsansvarigs mall vid inträffad händelse

Säkerhetsansvarig (regionfullmäktiges ordförande) är förtroendevaldas kontaktperson vid hot, våld och allvarliga trakasserier. I de fall säkerhetsansvarig inte går att nå kan regionens säkerhetssamordnare kontaktas. Den som mottar information om en inträffad händelse har till sin hjälp Mall för incidentrapportering, bilaga 1.

Exempel på skydd och stöd för utsatta

Säkerhetsansvarig samråder utifrån den utsattes behov med regionens säkerhetschef rörande riskbedömning, beslut och åtgärder. Säkerhetschef samverkar med Polis och nedan är exempel på skyddsåtgärder som kan sättas in antingen av polisen eller via köp av extern tjänst av respektive parti.

Larmpaket

I ett existerande hotläge, bedömd av polis, säkerhetsansvarige eller regionens säkerhetschef kan personlarm tilldelas utsatt.

Stationär bevakning och rondering

Ytterligare åtgärder finns i form av säkerhetspersonal från bevakningsföretag som kan uppdras att skydda utsatt person eller egendom.

Transport

Säkerhetspersonal från bevakningsföretag kan bistå med transporter och skydd vid framträdanden eller offentliga möten.

Samtalsstöd

Samtalsstöd för den förtroendevalde som utsatts finns att tillgå hos företagshälsovård. Även brottsofferjouren kan ge samtalsstöd, råd och vägledning.

Begränsning av åtkomst till personuppgifter

I vissa fall kan sekretessmarkering eller skyddad folkbokföring begäras hos skatteverket för att begränsa åtkomsten av personlig information samt begränsa utlämnande av personlig information.

Medföljande kostnader för skyddsåtgärder finansieras av respektive politiskt parti.

Rutin vid hot mot offentligt sammanträde

Den 1 juli 2010 infördes lag (2010:294) om säkerhetskontroll vid offentliga sammanträden i kommuner och landsting. Enligt lagen får kommuner och landsting anordna säkerhetskontroll vid sina offentliga sammanträden om det finns anledning att misstänka att brott som medför fara för någons liv, hälsa, frihet eller omfattande skadegörelse på egendom i samband med sammanträdet.

Beslut om säkerhetskontroll

Beslut om säkerhetskontroll fattas av den som är eller ska vara ordförande vid sammanträdet.

Enligt lagen ska samråd med Polisen och hotbildsbedömning göras innan ordföranden beslutar om säkerhetskontroll.

Det ställs inte alltför höga krav på hotbilden för att göra bedömningen att en säkerhetskontroll bör utföras. Det räcker med att allmänt svepande hotbilder förekommer men det ska med rimlig objektivitet kunna befaras att ett allvarligt brott kan komma att inträffa i samband med ett offentligt sammanträde. Checklista inför offentliga sammanträden bifogas denna riktlinje.

Genomförande av säkerhetskontroll

Det är Polisen som beslutar om säkerhetskontrollen ska genomföras med närvarande polis eller om den kan utföras av ordningsvakt. I det fall en säkerhetskontroll genomförs får den omfatta identitetsundersökning av besökande personer till sammanträdet.

Vid säkerhetskontrollen eftersöks vapen och andra föremål i väskor, paket och dylikt som kan vara ägnade att komma till användning vid brott. Kroppsvisitation sker med hjälp av teknisk utrustning. Manuell kroppsvisitation får endast ske om det finns särskilda skäl för detta. En sådan undersökning ska i sådana fall utföras av polis eller av ordningsvakt som fått godkännande av Polisen att utföra sådan kontroll.

Besökare som inte underkastar sig beslutad säkerhetskontroll får vägras tillträde till sammanträdet och avvisas eller avlägsnas från dessa lokaler. Samma åtgärder får vidtas mot den som inte följer en uppmaning att lämna vapen eller farliga föremål ifrån sig.

Checklista - offentliga sammanträden

Riskfaktorer

1. Kan mötet/evenemanget dra till sig ett intresse från grupper eller individer som utgör en särskild risk för hot och våld eller som på något annat sätt kan vara ute efter att störa mötet? (Behandlas några kontroversiella ämnen?)
2. Finns det risk för överförda hotbilder? (Medverkar personer/grupper som har en hotbild riktad mot sig)
3. Pågår andra evenemang i närheten som kan påverka situationen? (Demonstrationer, möten m.m.)
4. Vilken bedömning gör arrangören/ordföranden av hotbilden utifrån stämningsläge, medierapportering, antal deltagare och eventuell övrig information?

Före mötet (planering):

- Undvik ensamarbete, se till att det finns medhjälpare/ kollega på plats. Prata ihop er innan mötet om hur ni hanterar uppkomna situationer och vem som gör vad.
- Se till att lokal polis är underrättad om situationen. Informera exempelvis om eventuella kontroversiella budskap som kan påverka hotbilden.
- Ordna med en smidig väg till och från talarstol. Inga åskådare bakom ryggen eller fysiska hinder (t.ex. funktionärer) i utrymmet mellan talare och publik.
- Se över möjligheten att larma. Ladda mobiltelefoner, bestäm vem som larmar, till vilket nummer och se över möjligheten till snabb hjälp.
- Transport till och från mötesplatsen bör ses över. Parkera bilen lämpligt för att underlätta en snabb och smidig ankomst och avfärd, dirigera taxi, ordna eventuellt sällskap till och från mötet
- Efter mötet (följa upp och förbättra)
- Om polis är underrättad, kontakta dem och berätta att aktiviteten är avslutad.
- Om något hänt, se till att drabbad inte lämnas ensam. Prata igenom händelsen och utifrån situationen kontaktas lämpliga parter.
- Vad gick bra och vad kan göras bättre?

Mall för incidentrapportering

Datum för inrapportering ……

Vem rapporterade incidenten? *(Namn, funktion, relation till den utsatte)*	
Vem utsattes? *(Namn, vilket parti, anhörig)*	
Vad utsattes personen för? *(Beskriv detaljrikt händelsen. Trakasserier. Hot, skadegörelse, våld, korruption? Via brev, telefon-samtal, sms/mms, personligt framfört)*	
När och var inträffade händelsen? Var det någon annan som såg händelsen? *(T.ex. annan förtroendevald, familjemedlem? Nådde hotet fram till den tänkta mottagaren)*	
Antas förövaren tillhöra en grupp/falang av något slag *(Ja/nej? Om ja, vilken?)*	
Finns någon känd utlösande faktor? *(T.ex. särskild politisk fråga, ett beslut, annat?)*	
Beslut om eventuella åtgärder? *(Ex. polisanmälan, skyddsåtgärder för den utsatte)*	
Hur upplevde den utsatte incidenten? *(Skrämmande eller inte? Allvarligt menad eller inte? Andra känslor/upplevelser*	

Fortsättning nästa sida

Har polis kontaktats? Ja Nej

Om ja, när?.....

Har incidenten polisanmälts? Ja Nej

Om inte, vill den utsatte att incidenten polisanmäls Ja Nej

Har den utsatte uttryckt mycket behov av stöd/hjälp? Ja Nej

Om Ja, vilka behov?.....

Har den utsatte fått stöd/hjälp? Ja Nej

Beskrivning av stöd/hjälp/andra åtgärder

……

……

……

Har anhöriga informerats? Ja Nej

Vem/vilka?.....

Har gruppledare eller annan utsedd i partiet informerats om incidenten? Ja Nej

Vem/vilka?.....

(Exempelvis regionens säkerhetschef, arbetsgivare, nämnd/styrelse, kommunikationschef)

Övrigt att reflektera kring

Vilken information finns om dig och dina kontaktuppgifter på internet? ”Googla” ditt namn och se vilken information som finns. Är det sådant som du vill att alla ska veta?